

УДК 355.551

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.68-2.22>**О. В. Полонський**аспірант кафедри загальної педагогіки і андрагогіки
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ ТАКТИЧНОГО РІВНЯ ДО ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті проаналізовано нормативно-правове забезпечення підготовки офіцерів тактичного рівня до дослідницької діяльності у процесі професійної підготовки в системі Національної академії Національної гвардії України. Доведено, що особливу роль у процесі фахової підготовки майбутнього офіцера Національної гвардії відводиться науково-дослідній діяльності, яка є основою формування науково-дослідної компетентності фахівця.

Встановлено, що освітньо-професійна програма за спеціальністю «Озброєння та військова техніка» орієнтована на реалізацію принципів: пріоритету практико-орієнтованих знань випускника; формування готовності приймати рішення і професійно діяти у нестандартних ситуаціях; формування потреби до постійного розвитку та інноваційної діяльності в професійній сфері; фундаментальність; інтегративність; варіативність. Визначено види професійної діяльності випускника досліджуваної спеціальності: організаційно-управлінська, командна, педагогічно-виховна, військово-технічна, адміністративно-господарська, правоохоронна діяльність. На основі аналізу навчального плану підготовки фахівця та освітньо-професійної програми здійснено аналіз дослідницького потенціалу навчальних дисциплін підготовки офіцерів Національної гвардії України. Визначено основні види наукової роботи курсантів та викладачів Національної академії Національної гвардії України.

З'ясовано, що процес формування дослідницької компетентності майбутнього офіцера тактичного рівня в системі вищої військової освіти проходить поетапно і включає три етапи: мотиваційний, базовий професійний і професійно-адаптивний. На кожному з указаних етапів діяльність викладача і курсантів визначається метою, змістом діяльності, умовами успішності й очікуваним результатом.

Ключові слова: офіцер тактичного рівня, професійна підготовка, дослідницька діяльність, дослідницька компетентність.

Постановка проблеми. Педагогічні аспекти підготовки майбутнього офіцера Національної гвардії України диктуються трансформацією характеру військово-політичної ситуації в країні, зростанням небезпек і ризиків в оборонній сфері. Ці трансформації вимагають від майбутніх офіцерів не лише високого рівня професіоналізму, але і розвитку принципово нових якостей, серед яких чільне місце посідають дослідницькі уміння, навички діяльності у постійно змінних динамічних умовах, які потребують оперативних і раціональних рішень.

У «Концепції військової освіти в Україні» наголошується, що підготовки майбутнього офіцера має забезпечувати відповідність змісту освіти сучасним досягненням у галузі науки, техніки та культури, розвиток фундаментальних, пошукових і прикладних досліджень у пріоритетних напрямках науково-технічного прогресу, теорії та практики будівництва Збройних Сил та інших військових формувань України, підвищення їх беззадатності, створення принципово нових зразків озброєння та військової техніки [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Педагогічні аспекти професійної підготовки майбутніх офіцерів розглядаються у працях А. Андреева,

А. Бохуна, В. Герасимова, В. Губіна, Є. Денисенка, В. Єршова, А. Машталера, Р. Любича, А. Турчинова. Перспективи компетентнісного підходу у навчально-виховному процесі майбутніх офіцерів досліджено в працях Л. Заїки, М. Закаблука, О. Мартиненко, О. Маслій, І. Поліщук, С. Райко, А. Турчинова та ін.

Але проблема формування дослідницької компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення дисциплін професійного циклу та нормативно-правове забезпечення цього процесу не стали предметом спеціального науково-педагогічного дослідження.

Мета статті – проаналізувати особливості нормативно-правового забезпечення формування дослідницької компетентності майбутніх офіцерів тактичного рівня Національної гвардії України.

Виклад основного матеріалу. Серед стратегічних цілей діяльності в Статуті Національної академії Національної гвардії України серед інших визначено: підготовка висококваліфікованих кадрів відповідно до пріоритетних напрямів розвитку військової науки; - формування наукових напрямів і шкіл; підвищення якісного рівня та інноваційної складової наукових досліджень [8].

Водночас поділяємо думку В. Єршової щодо головних недоліків процесу професійної підготовки майбутніх офіцерів Національної гвардії: орієнтація на передачу запрограмованих знань, умінь і навичок; недостатня практична спрямованість на майбутню діяльність робочих навчальних програм і тематичних планів; відсутність цілісної системи міжпредметних зв'язків технічних і спеціальних дисциплін; домінування описово-популярних і констатуючих підходів на вирішальних етапах навчання курсантів на старших курсах; недостатня психолого-педагогічна компетентність викладачів; недоліки у плануванні військового стажування, низький рівень професійно-практичної спрямованості програм стажування [4].

Науково-дослідна діяльність майбутніх офіцерів Національної гвардії здійснюється відповідно до Конституції України, Законів України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», «Про наукову і науково-технічну експертизу», інших нормативно-правових актів України, що стосуються наукової і науково-технічної діяльності, наказів Міністра внутрішніх справ України, Командувача Національної гвардії України, Міністерства освіти та науки України.

Науково-дослідницька компетентність у розвідках І. Бец трактується як інтегративна характеристика фахівця, що визначає його готовність до вирішення дослідних (проблемних, освітніх, професійних, оперативно-службових) завдань шляхом застосування методів наукового пізнання, застосування діагностичного підходу в цілому, плануванні, програмуванні, прийнятті управлінських рішень [1, с. 14].

У процесі бібліографічного, пошукового, системного аналізу сукупності джерел дослідження виявлено, що регламентувальними документами Національної академії Національної гвардії України з питань організації дослідницької діяльності є: а) нормативно-правові акти у сфері організації підготовки військових фахівців; б) освітньо-професійні програми і навчальні плани підготовки фахівців спеціальності 255 «Озброєння та військова техніка»; в) навчальні програми підготовки бакалаврів та магістрів, які передбачають поглиблену фундаментальну, гуманітарну, соціально-економічну, фахову, та практичну підготовку.

Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра і магістра за спеціальністю 255 «Озброєння та військова техніка» визначає вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою, перелік навчальних дисциплін і логічну послідовність їхнього вивчення, кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач відповідного ступеня вищої освіти [7].

Нами проаналізовано особливості підготовки фахівців галузі знань «25 Воєнні науки, націо-

нальна безпека, безпека державного кордону», спеціальності «Озброєння та військова техніка» за бакалаврським та магістерським рівнями. Освітньо-професійна програма за даною спеціальністю орієнтована на реалізацію наступних принципів: пріоритет практико-орієнтованих знань випускника; формування готовності приймати рішення і професійно діяти у нестандартних ситуаціях; формування потреби до постійного розвитку та інноваційної діяльності в професійній сфері; фундаментальність – теоретико-методологічна обґрунтованість і якість загальнопрофесійної підготовки; інтегративність – міждисциплінарне поєднання навчальних дисциплін наукових досліджень в цілому; варіативність – гнучке поєднання базових навчальних дисциплін та компонентів вищого військового навчального закладу, різноманітність освітніх технологій, адекватних індивідуальним можливостям і особливостям здобувачів вищої освіти [7].

Нами встановлено, що процес формування дослідницької компетентності майбутнього офіцера тактичного рівня в системі вищої військової освіти проходить поетапно і включає три етапи: мотиваційний, базовий професійний і професійно-адаптивний. На кожному з указаних етапів діяльність викладача і курсантів визначається метою, змістом діяльності, умовами успішності й очікуваним результатом. На кожному з етапів відібрано базові навчальні дисципліни, визначено хронологію їх вивчення відповідно до завдань дослідницької діяльності.

На *мотиваційному етапі* формування дослідницької компетентності (перший (бакалаврський рівень підготовки майбутнього офіцера тактичного рівня (1-4 семестри)) вивчаються дисципліни циклу загальної і професійної підготовки, проводиться військова практика, виконуються курсові роботи з дисциплін «Теорія механізмів і машин», «Боеприпаси наземної артилерії та засобів ближнього бою», «Основи теорії гідротеплових машин».

На *базовому професійному етапі* формування дослідницької компетентності (перший (бакалаврський рівень підготовки майбутнього офіцера тактичного рівня (5-8 семестри)) також вивчаються дисципліни циклу загальної і професійної підготовки, проводиться виробнича та ремонтна практика, виконуються курсові роботи з дисциплін «Деталі машин та основи взаємозамінності», «Автомобілі», «Організація використання автобронетанкової техніки», «Енергетичні установки автобронетанкової техніки», «Організація відновлення автобронетанкової техніки». Підсумкова атестація для здобуття ОР «бакалавр» на цьому етапі також передбачає «Комплексний екзамен за спеціальністю» та «Екзамен з фізичного виховання та методики фізичної підготовки».

На *професійно-адаптивному етапі* формування дослідницької компетентності (другий (магістерський рівень підготовки майбутнього

офіцера тактичного рівня (5–7 (1–3) семестри) навчальні дисципліни також поділено на цикл загальної підготовки (10 позицій) і цикл професійної підготовки (10 дисциплін), також передбачене військове стажування загальним обсягом 216 годин, курсові проекти з дисциплін «Теорія та проектування динамо-реактивних систем» та «Організація роботи служби ракетно-артилерійського озброєння», атестація здобувачів, яка включає в себе «Комплексний екзамен за спеціальністю», «Екзамен з фізичного виховання» та захист магістерської роботи.

Як було встановлено під час аналізу освітньо-професійної програми підготовки офіцера тактичного рівня, навчальні дисципліни і види діяльності класифіковано за ступенем спрямованості на формування дослідницької компетентності фахівця військової галузі на 2 групи: *дисципліни першого типу дослідницької спрямованості* – весь зміст спрямований на формування дослідницьких умінь, метою їх вивчення є підготовка майбутнього офіцера до науково-дослідної та професійної діяльності; дисципліни другого типу дослідницької спрямованості – не розкривають в достатній мірі питання дослідницької діяльності майбутнього офіцера, завдання самостійної та індивідуальної роботи носять вузько теоретичний характер, зміст дисципліни має низький рівень професійної орієнтації).

При цьому на кожному етапі та за кожним циклом визначено ключові дисципліни, які спрямовують процес формування дослідницької компетентності майбутнього офіцера тактичного рівня (табл. 1).

Аналіз освітньо-професійної програми «Технічне обслуговування та ремонт автобронетанкової техніки» і навчальних планів підготовки спеціальності 255 «Озброєння та військова техніка» засвідчує необхідність розробки інтегрованої системи навчальних дисциплін, виокремлення ключових тем і програмних результатів навчання. Така розробка має бути орієнтованою на включення міжпредметних зв'язків на заняттях суміж-

них дисциплін на основі репродуктивної діяльності і елементів проблемності.

З позиції завдань нашого дослідження вважаємо за доречне навести 5 типів міждисциплінарних стратегій, розроблених В. Будановим: міждисциплінарність як погодження мови суміжних дисциплін, тобто утворення спільної для «сусідніх» дисциплін феноменологічної бази, в якій кожна використовує свій тезаурус; міждисциплінарність як транспогодження не обов'язково близьких дисциплін, тобто єдність методів, загальнонаукових інваріантів, універсалій, які використовуються різними дисциплінами; міждисциплінарність як евристична гіпотеза аналогії, при якій переносяться конструкції однієї дисципліни в іншу без належного обґрунтування; незавершеність і креативність таких переносів вимагає додаткових процедур їх обґрунтування в межах даної дисципліни; міждисциплінарність як конструктивний міждисциплінарний проект, організована форма взаємодії багатьох дисциплін для розуміння, обґрунтування та можливого управління феноменами суперскладних систем; міждисциплінарність як мережева комунікація, або комунікація, яка самоорганізовується. Таким чином відбувається впровадження міждисциплінарної методології, трансдисциплінарних норм і цінностей, інваріантів та універсалій наукової картини світу [2].

Перспектива інтеграції навчального матеріалу дослідницького характеру дозволить поєднати споріднений матеріал різних дисциплін підготовки майбутнього офіцера навколо центральної інтеграційної теми, не дозволяючи дублювання теоретичних питань. Розробка наскрізного інтеграційно-дослідницького комплексу навчальних дисциплін сприятиме формуванню цілісної дослідницької компетентності й у підсумку дасть можливість майбутнім офіцерам тактичного рівня творчо застосовувати набуті знання у майбутній професійній діяльності.

Висновки і пропозиції. Отже, в дослідженні доведено, що методика формування дослідницької компетентності майбутнього офіцера тактич-

Таблиця 1

Базові дисципліни формування дослідницької компетентності за етапами підготовки офіцера тактичного рівня Національної гвардії України

Тип дослідницької спрямованості видів діяльності майбутнього офіцера		Мотиваційний (1-4 семестри)	Базовий професійний (5-8 семестри)	Професійно-адаптивний - другий (магістерський рівень (5-7 (1-3) семестри)
Дослідницька спрямованість першого рівня	Загальна підготовка	Безпека військової діяльності	Філософські та соціологічні основи військово-професійної діяльності	Методологія та організація наукових досліджень
	Професійна підготовка	Боєприпаси наземної артилерії та засобів ближнього бою	Організація відновлення автобронетанкової техніки	Теорія та проектування динамо-реактивних систем
Дослідницька спрямованість другого рівня	Загальна підготовка	Військова психологія та педагогіка	Правознавство	Воєнно-економічний аналіз
	Професійна підготовка	Технологія конструкційних матеріалів та матеріалознавство	Опір матеріалів	Теорія та проектування динамореактивних систем

ного рівня передбачає послідовність таких етапів: мотиваційний, базовий професійний та професійно-адаптивний. Кожен із цих етапів передбачає реалізацію відповідних напрямів педагогічного супроводу процесу формування дослідницької компетентності майбутнього офіцера. Освітньою програмою підготовки офіцерів НГУ передбачена оптимальна кількість навчальних дисциплін, до змісту яких входить інформаційний матеріал, що забезпечує кожному слухачеві інтелектуальні можливості формування і розвитку дослідницької компетентності, необхідної для виконання професійних завдань офіцера тактичного рівня. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробці інтегрованого міждисциплінарного комплексу, спрямованого на формування дослідницької компетентності майбутнього офіцера тактичного рівня Національної гвардії України.

Список використаної літератури:

1. Бец І.О. Теоретичні основи формування науково-дослідницької компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2011. № 4. С. 11–15.
2. Буданов В.Г. Синергетика комунікативних сценаріїв. Синергетическая парадигма. Москва : Прогресс-традиции. С. 461.
3. Бухун А.Г. Розвиток громадянської компетентності майбутніх офіцерів Національної гвардії України у процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Полтав. нац. пед. ун-т. імені В.Г. Короленка. Полтава, 2017. 265 с.
4. Ершова В. Педагогічні проблеми підготовки майбутніх офіцерів Національної гвардії України на сучасному етапі. *Збірник наукових праць Національної академії державної прикордонної служби України*. Серія «Педагогічні науки». 2017. № 3 (10). С. 72–82.
5. Концепція військової освіти в Україні. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1410-97-%d0%bf>.
6. Національна академія Національної гвардії України. Харків : НАНГУ. URL: [www.http://nangu.edu.ua/](http://nangu.edu.ua/) (дата звернення 30.08.2019).
7. Освітньо-професійна програма «Технічне обслуговування та ремонт автобронетанкової техніки» підготовки курсантів першого (бакалаврського рівня вищої освіти спеціальності 255 «Озброєння та військова техніка»). Харків, Національна академія Національної гвардії України, 2016. 62 с.
8. Статут Національної академії Національної гвардії України. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 30 червня 2014 р. URL: http://nangu.edu.ua/?page_id=53373.
9. Турчинов А.В. Формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх офіцерів Національної гвардії України у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : / 13.00.04. Харків. нац. пед. ун-т. імені Г.С. Сковороди. Харків. 2017. 227 с.

Polonskyi A. Legislative environment of tactical officers training for research activities in the professional training process

This article analyzes the legislative environment of tactical officers training for research activities in the professional training process in the system of the National Academy of the National Guard of Ukraine.

It is proved that a special role in the professional training process of the National Guard's future officer is assigned to research activity, which is the basis of a formation of specialist's research competence. Research work is a leading type of scientific and scientific-technical activities, which are carried out at the National Academy of the National Guard of Ukraine under the authority of academic (scientific) specialists and is aimed for improving the quality of officers training, development of their creative thinking, independent research skills and organization of scientific work, ability to think about practical problems and effective ways of solving them.

It is established that the educational and professional program on a speciality "Weapon and military equipment" is focused on the implementation of the principles: priority of graduate's practical-oriented knowledge; formation of making choices readiness and acting in non-standard situations professionally; forming the necessity for constant development and innovation in the professional sphere; fundamental nature; integrity; variability. There are defined the types of graduate's professional activity in this speciality: organizational and managerial, command, pedagogical and educational, military-technical, administrative and economic, law enforcement activities. On the basis of the training curriculum analysis and the educational and professional program, there is carried out the research potential analysis of students' courses for the National Guard of Ukraine officers.

There are defined the main types of cadets and teachers scientific work of the National Academy of the National Guard of Ukraine, such as: the development of tasks (tactical and technical, technical) for researches and solving the other scientific tasks; carrying out basic and applied scientific work; carrying out researches during studies and other events of operational, mobilization and combat training and National guard daily activity; developing of scientific papers, educational publications, product specification files (monographs, dictionaries, guides, textbooks, teaching guides, thesis researches, articles, draft manuals, resolutions, handbooks, regulations); Scientific and scientific-technical expertise; - patent-license and inventive work; types of activities related to obtaining scientific results and scientific support of their practical implementation in troops.

Key words: tactical officer, training, research activity, research competence.